

За видами презентації: ♦ видавничий
   ♦ інсценізуючий
   ♦ макетуєчий
   ♦ відео демонстративний
   ♦ комп'ютерно демонстративний
   ♦ Інтернет представницький

За складом учасників: - однокласний
   - міжкласний
   - різновіковий
   - загальношкільний
   - міжшкільний
   - міжнародний

Література

1. Виготський Л.С. Педагогічна психологія / За ред. В.В.Давидова. – М.: Педагогіка, 1991. – 480 с.
2. Концепція розвитку загальної середньої освіти // Освіта України. - №33. – 16 серпня 2000 р.
3. Словник іншомовних слів. За ред. І.В.Льохіна і проф. Ф.Н.Петрова. – М.: Держ. видавництво іншомовних і національних словників, 1949. – С.524.

А.В.Губа

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТЬОГО МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ

Професійна культура є необхідною умовою вступу суб'єкта праці в суспільні відносини та мірою прояву його базової культури в галузі професійної діяльності. Вона являє собою вимогу суспільства до культурного рівня фахівців і виражається в підвищенні професійної діяльності кожної людини до загальноприйнятих норм продуктивності праці. Її специфіка зумовлена особливостями професійної діяльності індивіда як фахівця, характеризується високим ступенем готовності та творчої здібності до вирішення професійних завдань.

Методологічні підстави і загальнотеоретичні підходи до вивчення проблеми формування професійної культури закладені в працях А.Барабанщикова, А.Бойко, М.Васильєвої, В.Гриньової,

І.Зязюна, В.Лозової, Л.Нечепоренко, М.Фіцули та інших учених [1; 2; 4; 6; 12; 10; 8; 17].

Однак, питання сутності професійно-педагогічної культури з огляду на сучасні вимоги до системи підготовки майбутнього менеджера освіти не знайшли достатньо чіткого висвітлення у психолого-педагогічній літературі. Саме тому, автор статті поставив за мету розкрити сутність професійно-педагогічної культури у процесі підготовки майбутнього менеджера освіти.

Управлінську культуру вчителя як менеджера освіти ми розглядаємо як вид його професійно-педагогічної культури. Тому для визначення сутності управлінської культури менеджера освіти вважаємо за необхідне охарактеризувати дефініції “професійна культура вчителя” та “професійно-педагогічна культура”.

Вважаємо, що поняття “професійна культура вчителя” більш широке, ніж поняття “професійно-педагогічна культура”. Ми виходимо з того, що професійна культура складається із загальної (базової) культури особистості та професійно-педагогічної культури. Зазначимо, що в подальшому аналізі будемо використовувати поняття “професійно-педагогічна культура” і “педагогічна культура” як тотожні.

Отже, професійна культура як елемент загальної культури суспільства розглядається нами, на відміну від педагогічної культури, суб’єктом якої виступають професійні педагоги, в більш широкому значенні. Професійна культура представляє собою певну сукупність особистих професійних установок, принципів, прийомів, вироблених на основі життєвого і педагогічного досвіду. У нашому розумінні поняття “професійна культура” сполучається з двома підходами до розгляду її сутності: субординація з іншими видами професійної культури через виділення загальних ознак і виявлення її специфічних особливостей у переломленні через педагогічну діяльність і особистість педагога.

Введення в теорію педагогічної освіти поняття “професійна культура” має соціальне, професійне, культурне та індивідуально-особистісне значення, тому що воно відповідає вимогам до рівня загальної й професійно-культурної підготовки випускників вищих педагогічних навчальних закладів при переході від масово-репродуктивних форм підготовки педагогічних кадрів до індивідуально-творчих.

Педагогічна культура є частиною професійної культури вчителя, в якій відображені духовні та матеріальні цінності навчання й

виховання, способи традиційної та творчої педагогічної діяльності. Професійна культура стосовно педагогічної діяльності є не чим іншим, як високим рівнем загальних (зокрема духовних і правових) та спеціальних знань, практичних умінь та навичок педагога, його здатністю до творчого вирішення освітніх завдань, готовністю до особистісно орієнтованої взаємодії та реалізації ідей гуманістичної педагогіки в цілісному педагогічному процесі.

Поняття “педагогічна культура” хоч і включене до практики професійної діяльності близько п’ятидесяти років тому, воно “ще не має відповідного наукового осмислення та не увійшло до категоріального апарату педагогіки та інших гуманітарних наук” [6, с. 37-38]. Праці, що присвячені цілісному вивченню цієї категорії, в українській педагогічній науці почали з’являтися в кінці ХХ століття та враховували всі істотні компоненти цієї культури, характерні для даного етапу розвитку суспільства й особистості вчителя.

Сьогодні педагогічна наука й практика опинилися на межі двох протилежних за своєю суттю тенденцій. З одного боку, в свідомості багатьох педагогів ще міцно втримує свої позиції попередній стереотип мислення, який зумовлює авторитарно-адміністративний стиль педагогічного впливу, а з іншого – розвивається особистісно орієнтована освіта, яка передбачає гуманістичний тип педагогічної культури, в основі якого є цілісне уявлення про педагогічну дійсність як середовище, яке утворює культуру, в якому головною цінністю є особистість того, хто навчається, його духовні, моральні та правові свободи й законні інтереси.

З початком активної розробки культурологічного напрямку в педагогічній науці були проведені дослідження, присвячені вивченню окремих аспектів педагогічної культури: методологічного, історико-педагогічного, морально-естетичного, комунікативного, технологічного, духовного. У цих дослідженнях учені розглядають педагогічну культуру як найважливіший компонент базової культури педагога, виділяючи в теоретичному обґрунтуванні декілька позитивних напрямів [2; 7; 9].

У соціально-педагогічному плані педагогічна культура постає як соціальне явище, характеристика особливостей педагогічної взаємодії, засоби педагогізації оточуючої дійсності, носіями й творцями якої є педагоги, батьки, громадські вихователі, педагогічні спільноти. З точки зору освітніх установ педагогічна культура досліджується як сутнісна характеристика середовища, особливості

педагогічної системи, процес її руху до нового якісного стану [9; 15; 16]. В індивідуально-особистісному аспекті її трактують як прояв сутнісних якостей особистості та професійної діяльності вчителя [2; 6].

Еволюція поглядів на культуру вчителя свідчить, що до цієї проблеми звертались учені у різні часи, й тільки В.Сухомлинський вперше вводить поняття “педагогічна культура” та розкриває її зміст і складові [14].

У педагогічній науці мають місце тенденції, які характеризують педагогічну культуру як вияв такту, педагогічної техніки й майстерності, як педагогічну грамотність та освіченість. Таке бачення проблеми розкриває переважно її виховну функцію, оцінку та регуляцію поведінки, формування якостей особистості як вихователя, так і вихованця.

Педагогічна культура, вважає М.Букач, – це не лише результат і якісна характеристика професійно-педагогічної діяльності та особистісної культури особистості, що вказує на рівень її духовного розвитку, сформованість педагогічних знань, умінь, навичок, а також здібностей та почуттів до педагогічної діяльності, але й сам процес перетворення як вихователя, так і вихованця [3, с. 3]. Педагогічна культура фахівця найбільш повно може бути розкрита через результат професійно-педагогічної діяльності, аналіз якісних характеристик і змін, які відбуваються в його особистісній культурі. Основою педагогічної культури вчителя дослідник вважає “не лише професійно-педагогічну діяльність, а ще й процеси, які пов’язані з емоційною сферою, а саме: почуття любові, співпереживання, прагнення прийти на допомогу, підтримати людину в тяжку хвилину. А отже, піддрунтям, на якому має формуватися педагогічна культура вчителя, є, в першу чергу, духовна культура особистості, в основі якої знаходиться емоційна та інтелектуальна сфера людини, а потім вже професійно-педагогічна діяльність” [3, с. 3].

У педагогічному словнику за редакцією М.Ярмаченка педагогічна культура вчителя розглядається як інтегративна сукупність фізичних, інтелектуальних, загальнокультурних і моральних якостей, професійних знань і вмінь, необхідних для успішної навчальної та виховної роботи [13, с. 358]. Умовно в ній виділяється три групи характеристик: загальнолюдські якості (добре здоров’я, інтелектуальний розвиток, належний рівень розвитку мовлення); професійні якості (любов до дітей, професійна компетентність, знання теорії та історії педагогіки, основ психології, методичні вміння, що включають педагогічну техніку, знання

досягнень педагогічної науки та практики, уміння застосовувати їх у практичній діяльності, тактовність, прагнення до самовдосконалення, вміння організувати самоосвіту тощо); моральні якості (духовність, моральна чистота, доброзичливість, чутливість і людяність, чесність і правдивість, організованість і відповідальність).

А.Бойко стверджує, що педагогічна культура майбутнього вчителя – це сутнісна характеристика особистості та діяльності педагога як суб'єкта педагогічної діяльності та виховних відносин; це – володіння необхідними для успішної діяльності особистісними якостями, професійними знаннями й уміннями, активною педагогічною позицією, творчим досвідом вирішення завдань навчання і виховання учнів [2, с. 318-320, 361].

О.Гармаш відзначає, що педагогічна культура являє собою інтегральне, системне, динамічне утворення особистості вчителя, яке визначає тип, стиль і способи його професійної поведінки та діяльності. Для нас особливо цікавою є та сторона розмірковувань, де автор відзначає, що педагогічна культура поєднує в собі високий рівень загального і професійного розвитку вчителя: його психолого-педагогічну компетентність, професійно-етичну вихованість, мотиваційно-цілісне ставлення до педагогічної діяльності [5, с. 4-5]. У зв'язку з цим зазначимо, що педагогічна культура поєднує в собі систему знань, умінь і навичок, систему цінностей і мотивів педагога, які реалізуються через його професійну поведінку, стиль, педагогічний такт, функції та методи діяльності.

Проблему педагогічної культури як цілісного явища виділив А.Барабанщиков [1], який розглянув її як певний ступінь оволодіння вчителем історико-педагогічним досвідом, його професійного вдосконалення, як досягнутий рівень розвитку особистості педагога. Він виділяє декілька її структуроутворюючих елементів: педагогічну спрямованість особистості, психолого-педагогічну ерудицію та інтелігентність, моральну чистоту, гармонію раціонального й емоційного, педагогічну майстерність, уміння сполучати педагогічну й дослідницьку діяльності, систему професійно-педагогічних якостей, педагогічне спілкування й поведінку, потребу в самовдосконаленні. Але, на нашу думку, ця характеристика педагогічної культури не є завершеною, бо в ній не показаний зв'язок між окремими компонентами та педагогічна діяльність як найважливіший її елемент не має належного відображення. Педагогічна майстерність практично ототожнюється з педагогічною культурою.

Деякі науковці розглядають педагогічну культуру вчителя

через таке особистісне утворення як уміння користуватися культурними здобутками, здатність до культурних суджень тощо [10; 15]. Л.Нейдштадт [15] виділяє в педагогічній культурі духовно-інтелектуальний, процесуальний, творчий і ціннісно-емоційний компоненти. На його думку, перші три характеристики відображають сенс і призначення педагогічної технології, а останній є показником соціальної зрілості педагога, волі вибору й активності. З цих суджень випливає ототожнення технологічної й педагогічної культур учителя, що, на нашу думку, не є правомірним.

Група вчених [2; 6] розкриває сутність педагогічної культури через виділення її прогностичної й рефлексивної функцій, підкреслюючи цим здатність носіїв культури до передбачення й прогнозування педагогічних впливів. За такого підходу під педагогічною культурою розуміють не тільки організаційну модель освітнього процесу, але й ступінь усвідомленості своєї праці його учасниками. У той же час виділення окремих функцій цієї категорії без установлення зв'язків та залежностей між ними, без визначення системи та критеріїв її аналізу не дає цілісного уявлення про об'єкт, що розглядається.

Ми знаходимося на близьких позиціях до тих, що відстоює в своєму фундаментальному дослідженні В.Гриньова [6], яка розглядає педагогічну культуру як особистісне утворення, діалектичну інтегровану єдність педагогічних цінностей (цінностей-цілей і цінностей-мотивів; цінностей-знань; технологічних цінностей; цінностей-властивостей; цінностей-відношень), між якими існують певні зв'язки і відношення, що формуються, реалізуються і вдосконалюються в різноманітних видах професійно-педагогічної діяльності й спілкування, визначаючи характер і рівень останніх. Автор слушно наголошує на тому, що від розмаїття цінностей педагога, що визначає його неповторність й унікальність, його аксіологічне "Я", його ціннісні орієнтації, залежить ефективний і цілеспрямований відбір нових цінностей, їх перехід у мотиви поведінки і діяльності як самого вчителя, так і його учнів [7, с. 16-17].

Останніми роками в педагогічній науці все більш прогресивно заявляє про себе тенденція об'єднання зусиль багатьох учених у дослідженні проблеми педагогічної культури, які розглядають її як сукупність таких особистісних якостей, як гуманістична спрямованість, творче педагогічне мислення, здатність до інноваційної діяльності, висока соціально-педагогічна відповідальність [8; 10; 12; 16].

М.Васильєва, В.Гриньова відмічають, що “педагогічна культура” являє собою педагогічну систему і водночас її елемент, особистісне утворення, діалектичну інтегровану єдність педагогічних цінностей, що формується, реалізується та вдосконалюється в різноманітних видах професійно-педагогічної діяльності [4; 6].

Установлено, що педагогічна культура пов'язана з усіма елементами особистісної культури, оскільки вона є інтегральним показником інших видів культур, їх складовою і в той же час включає їх у себе [1].

У своїх дослідженнях І.Зязюн наголошує на важливості таких компонентів педагогічної культури, як професіоналізм, особистісні якості, які складають поняття “педагогічна майстерність учителя”, визначаючи останнє як “...комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі” [12, с. 30].

Компоненти педагогічної культури, мета її формування та реалізація засобів і умов формування дають змогу сформуванню основні види субкультур у системі педагогічної культури: методологічну, культуру мислення і розумової праці, дидактичну, методичну, дослідницьку, етичну, комунікативну, діагностичну, деонтологічну, правову, екологічну та культуру поведінки [7, с. 25].

На нашу думку, знання й уміння, сприяючи засвоєнню й подальшому розвитку основ професійної культури вчителя, представляють собою змістовний компонент професійної освіти. Будучи його засобом, вони покликані забезпечити досягнення генеральної освітньої мети – індивідуальний і культурний розвиток особистості майбутнього менеджера освіти.

З позицій діяльнісної концепції культури ми відзначаємо такі сутнісні параметри професійної культури, як досконалість, найбільша повно-та вираження якості педагогічної діяльності, її організації та результатів.

Аналіз психолого-педагогічних праць (А.Бойко, В.Євдокимова, І.Зязюна, В.Лозової, Н.Ничкало, І.Прокопенка, Г.Троцько та інших учених) із проблеми педагогічного професіоналізму, вивчення психолого-педагогічних концепцій і моделей праці педагога, дозволили виділити в якості операційної сфери професійної культури вчителя його професійну компетентність.

Поняття професійної компетентності педагога виражає єдність його теоретичної й практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності та характеризує його професіоналізм. У структурі

професійної компетентності крім соціальної, особистісної та індивідуальної, на нашу думку, можна виділити такий вид, як спеціальна компетентність, що представляє собою володіння власне професійно-педагогічною діяльністю на досить високому рівні, процес створення фахівцем системи вказаної діяльності та забезпечення її функціонування на всіх етапах руху від поставленого завдання до втіленого результату.

Компетентнісний підхід до визначення сутності професійної культури вчителя як менеджера освіти дозволяє розкрити її структуру через педагогічні уміння, що визначають систему послідовно здійснюваних дій щодо вирішення педагогічних завдань, заснованих на свідомому використанні психолого-педагогічних знань. Критерієм рівня спеціальної компетентності педагога в даному аспекті є загальний рівень сформованості умінь у здійсненні педагогічної діяльності, виражених у показниках їхнього змісту і дієвості.

Індивідуально-творчий компонент у структурі професійної культури менеджера освіти забезпечує повноту його особистісної самореалізації, розкриває механізм оволодіння даною культурою та її трансляції як творчий процес. Процеси присвоєння цінностей професійної культури і самореалізації відбуваються на індивідуально-творчому рівні, на якому менеджер здатний рефлексивно засвоїти, активно створювати і транслювати цінності базової та педагогічної культури в процесі професійної діяльності та спілкування.

З позицій індивідуально-творчої концепції культури, що розкриває суб'єктивно-людський зміст культури як творчості та самотворчості людини, професійна культура менеджера освіти може бути представлена як ряд властивостей його особистості активно-творчого плану, що характеризують сутнісні сили, міру розвитку як суб'єкта творчої педагогічної діяльності.

Прагнення та здатність до творчої самореалізації (самовідтворення в педагогічній культурі) є вищою в ієрархії системи професійно-культурних якостей особистості менеджера освіти. Ця здатність має діяльнісний, суб'єктивний характер, спрямована на усвідомлення й цілеспрямоване культурне перетворення педагогічної дійсності, коли професійна життєдіяльність педагога усвідомлюється й реалізується ним як процес культурно-педагогічної творчості.

Показником прагнення педагога до творчої самореалізації, на наш погляд, служить творча активність як визначений стан його діяльності, що виражає здатність до продуктивного використання свого творчого потенціалу й удосконалення навчально-виховного

процесу. Серед важливих характеристик творчої активності педагога, як менеджера освіти, можна виділити і надситуативність, тобто вихід за рамки поставлених цілей.

Розвиненість описаних вище компонентів індивідуальної професійної культури істотно впливає на професійну поведінку менеджера освіти, додаючи йому цілісну форму, власний педагогічний почерк, індивідуальний стиль.

Таким чином, професійна культура розглядається як одна із основних характеристик особистості менеджера освіти, система професійних знань і вмій, особистісних якостей, мотивів та цінностей, які реалізуються у різноманітних видах професійної діяльності та спілкуванні педагога, створенні зразків педагогічної практики з позицій суб'єкта культури. Аналіз сучасної наукової психолого-педагогічної літератури в галузі дослідження педагогічної культури засвідчує, що в структурі цієї категорії вчені схильні виділяти такі компоненти, як предметні знання, гностичні вміння й навички, організаторські здібності, комунікативні вміння, професійно-педагогічну спрямованість, морально-правову вихованість, педагогічний такт і культуру мовлення.

Література

1. Барабаншиков А.В. Проблемы педагогической культуры преподавателей вузов. К вопросу сущности педагогической культуры // Сов. педагогика. – 1981. – № 1. – С. 71-77.
2. Бойко А.М. Виховання людини: нове і вічне. Методолого-теоретичний і пактичний коментар. – Полтава: Техсервіс, 2006. – 568 с.
3. Букач М.М. Вплив мистецтва на формування педагогічної культури вчителя // Шкільний світ. – 2000. – №2. – С.3-4.
4. Васильєва М.П. Теорія педагогічної деонтології. – Х.: Нове слово, 2003. – 216 с.
5. Гармаш Е.Б. Формирование педагогической культуры будущего учителя: (На материале пед. дисциплин): Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / КГПИ им. А.М.Горького. – К., 1990. – 20 с.
6. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти). – Харків: Основа, 1998. – 300с.
7. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти): Автореф. ... докт.пед.наук. – К., 2001. – 45 с.

8. Классическая педагогика: Учебное пособие / Л.С. Нечепоренко, Я.В. Подоляк, В.Г. Пасинюк. – Х.: Основа, 1998. – 420 с.
9. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні. Стратегія. Реалізація. Результати. – К.: Грамота, 2005. – 448 с.
10. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник. – Харків: ОВС, 2002. – 398.
11. Ничкало Н.Г. Наукові дослідження з проблем педагогіки і психології вищої школи // Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку: Зб.наук.пр. – К.,1996. – С. 41.
12. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І.А.Зязюна. – К.: Вища шк., 1997. – 349 с.
13. Педагогічний словник / За ред. М.Д.Ярмаченка. – К.: Пед. думка, 2001. – 516 с.
14. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості // Вибрані твори в п'яти томах. – К. : Рад. Школа, 1976. – Т.1. – С. 55-140.
15. Сучасна вища школа: психолого-педагогічний аспект: Монографія / За ред. Н.Г.Ничкало. – К., – 450 с.
16. Прокопенко І.Ф., Євдокімов В.І. Педагогічні технології: Навч. посібник. – Х.: Колегіум, 2006. – 222 с.
17. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Академія, 2000. – 544с.

О.В. Бугрій

МЕТОДОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Нині однією з провідних соціокультурних тенденцій є технологічний розвиток суспільства, а саме технологізація діяльності в різних сферах людського життя. Не є винятком і сфера освіти. Оскільки широкий інтерес до проблеми педагогічних технологій викликаний різними мотивами: одні вчені традиційно вірні модному направленню; інші стурбовані станом освіти і бачать в технологізації чергову панацею від усіх бід; треті вважають, що технологізація – об'єктивний процес, що підготував етап еволюції освіти для вирішення якісно нових завдань.

У самому загальному вигляді технологія (від грецького *techne* – мистецтво, майстерність, *logos* – вчення, поняття) – це “сукупність знань про способи і засоби здійснення яких-небудь процесів, а також самі ці процеси, при яких відбувається якісна зміна якого-небудь об'єкта”.

Найбільш звичне поняття “технологія” має відношення до виробничого процесу. У цьому значенні технологія визначається як “сукупність методів обробки, виготовлення, зміни стану, властивостей, форми сировини, матеріалу в процесі виробництва продукції”.

У багатьох підходах поняття “педагогічна технологія” трактується через поняття педагогічної системи. Наприклад, В.П.Беспалько визначає педагогічну технологію як проєкт певної педагогічної системи, що реалізується на практиці. Педагогічна система розуміється автором як сукупність взаємопов’язаних засобів, методів і процесів, необхідних для створення організованого, ціле направленого і навмисного педагогічного впливу на формування особистості із заданими якостями. Тут виникає питання, чи може люба педагогічна система бути представлена як педагогічна технологія. Вірогідно, педагогічна технологія має свої специфічні відмінності від звичайної педагогічної системи. Технологія може бути компонентом підсистеми. Підсистема відображає цілісність всієї педагогічної дійсності, її необхідні компоненти, взаємозв’язки і структуру. Технологія ж може виступати в якості компонента підсистеми, але не є нею самою. Педагогічна технологія не ідентична педагогічній системі, а лише володіє ознакою системності. Це означає, що люба педагогічна технологія є системою, але зі своїми компонентами, характерними для неї зв’язками, зі своїм розумінням педагогічної дійсності, яку вона відображає.

Б.П.Бархаєв розглядає педагогічну технологію у вигляді педагогічної діяльності, заснованої на доцільному використанні “матеріалізованих” і “технізованих” засобів навчання і виховання в інтересах підвищення стійкості й ефективності педагогічного процесу. Б.П.Бархаєв зазначає, що в рамках методу може бути використана та чи інша система педагогічних засобів і способів їх реалізації в інтересах досягнення педагогічних цілей.

В.М.Монахов розуміє педагогічну технологію як набір процедур, що забезпечують професійну діяльність педагога і гарантованість кінцевого запланованого результату. У цьому визначенні фіксується діяльнісна природа технології, суть її полягає у системно побудованих процедурах (діях). В цілому з визначення ми отримаємо лише уявлення про технологію як про діяльність, її структурних складових – процедура і усвідомлення того, що результати діяльності мають пряме відношення до технології.

Огляд змісту визначень поняття “педагогічна технологія” приводить у своєму дослідженні В.І.Богомолів. Він приходять до

думки, що поняття педагогічної технології використовують для позначення чотирьох різних явищ: технічних засобів навчання; окремих теорій навчання; інструментального апарата теорії навчання; мистецтва навчання і виховання.

Найчастіше думка спеціалістів зводиться до того, що технологія навчання – це наука про використання сучасних технічних засобів у навчальному процесі. Однак це трактування поняття не пояснює сутнісну сторону технології навчання.

Альтернативною точкою зору є розуміння технологій самостійними теоріями навчання. Основні функції теорії в будь-якій науці – це системний опис, пояснення передбачення того, як буде функціонувати і розвиватися відповідний об'єкт дійсності, який отримав відображення в установлених науковою теорією закономірностях. Для будь-якої наукової теорії для опису її сутності необхідна система наукових понять, що цілісно охоплюють той об'єкт дійсності, який відображає дана концепція. В сучасних публікаціях називають технологіями програмоване навчання, теорію формування наукових узагальнень, поєднання різних теорій – проблемно-модульне навчання.

Ряд робіт, присвячених технологіям навчання пов'язують їх з інструментальним апаратом і відводять їм “місце зімкнення або містка між теоріями і практикою навчання”. При цьому часто навчання, як процес виробництва знань, напряму асоціюють з компонентами і логікою виробничого процесу. Наприклад, М.В.Кларін пов'язує технологію з інструментальною направленістю, з прикладним, організаційно-методичним потенціалом педагогіки. На його думку, педагогічна технологія означає системну сукупність і порядок функціонування усіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, що використовуються для досягнення педагогічних цілей.

Уявлення технології як мистецтва навчання і виховання розглядали великі методисти і дидакти минулого. Я.А.Коменський вважав навчання людини “мистецтвом мистецтв”. К.Д.Ушинський був переконаний, що психолого-педагогічні знання і здібності вчителя утіляться в істинне мистецтво. У працях А.С.Макаренка поняття “техніка” застосовується в різних значеннях (наприклад, “технологічна логіка”, “техніка сімейної дисципліни”, “техніка аналізу власного досвіду” і т.д.). Даний аналіз показує, що поняття “технологія” використовується для позначення реально існуючих процесів у навчанні, а не просто систематичного вивчення цих процесів. Це говорить про те, що сучасний рівень навчання в ряді випадків являє

собою унікальний факт взаємопроникнення, інтеграції мистецтва, методики, практики і теорій навчання в єдину систему.

Таким чином, технологія – це дуже багатогранне явище. Недивлячись на широке поширення терміну “педагогічна технологія” і вже визначене місце його в системі освіти, зміст поняття, його об’єм постійно підлягає обговоренню.

Новизна поняття “технологія навчання” дозволяє судити про наявність фактичної відмінності сучасного типу навчання від усіх попередніх йому типів. Сутність інтеграції, яка здійснюється в технології навчання, пов’язана з розширенням відношень між теоріями навчання, сучасними інструментальними засобами і практикою навчання. Це показує, що дидактичне проектування і методичне конструювання, використання технічних засобів навчання і практика навчання досягли єдності. Однак це не означає, що ці види педагогічної діяльності не мають своєї специфіки. Найбільш важливим результатом технології навчання стає інтеграція різних видів діяльності і галузей педагогічного знання в єдину систему, збагачену новими зв’язками на стиках граничних сфер професійної діяльності педагога.

3.3. Кірікова, звертаючись до аналізу існуючих тлумачень поняття технології, зазначає, що існують два різних підходи до виділення предметної галузі, де має місце технологія. Ці підходи можна позначити наступним чином:

- Педагогічна технологія є процесуальною єдністю змісту, форми і методів навчання і виховання, що забезпечують гарантоване досягнення запланованих результатів. В даному випадку технологія виступає як модель педагогічного процесу.
- Педагогічна технологія – є сукупністю педагогічних дій по створенню і реалізації ефективного, гарантованого результату педагогічного процесу. Тут технологія розуміється як модель діяльності педагога.

Поняття “педагогічна технологія” може бути представлене трьома аспектами:

- науковим: частина педагогічної науки, що вивчає і розробляє цілі, зміст і методи навчання, що проектує педагогічні процеси;
- процесуально-описовим: опис процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення запланованих результатів навчання;
- процесуально-дієвим: здійснення педагогічного процесу, функціонування усіх особистісних і методологічних засобів.

Таким чином, педагогічна технологія функціонує і в якості науки, що досліджує найбільш раціональні шляхи навчання, і в якості системи способів, принципів і регуляторів, що застосовуються в навчанні, і в якості реального процесу навчання.

Г.К.Селевко у своїх наукових працях стверджує, що поняття "педагогічна технологія" в освітній практиці використовується на трьох рівнях:

- загальнопедагогічний рівень: загальнопедагогічна технологія характеризує цілісний освітній процес у даному регіоні, навчальному закладі, на певному ступені навчання;
- приватнометодичний (предметний) рівень: приватнопредметна технологія включає сукупність методів і засобів для реалізації певного змісту навчання і виховання в рамках одного предмета класу учителя;
- локальний (модульний) рівень: локальна технологія являє собою технологію окремих частин навчально-виховного процесу, вирішення окремих, дидактичних і виховних завдань (технологія окремих видів діяльності, формування понять, виховання певних особистісних якостей, технологія уроку і таке ін.).

Технологія в найбільшій мірі пов'язана з навчальним процесом – діяльністю учителя й учня, її структурою, засобами, методами і формами. Тому в структуру педагогічної технології входять: концептуальна основа, змістова частина навчання (цілі навчання загальні і конкретні, зміст навчального матеріалу); процесуальна частина – технологічний процес (організація навчального процесу, методи і форми навчальної діяльності учнів, методи форми роботи вчителя, діяльність учителя по управлінню процесом засвоєння матеріалу, діагностика навчального процесу).

При визначенні елементів педагогічної технології позиції різних авторів найбільш схожі. Основними елементами педагогічної технології вважають мікротехнології: а) цілей; б) діагностики (початкової, поточної, підсумкової); в) спільної діяльності суб'єктів освітнього процесу; г) організації і відбору форм, методів і засобів навчання; д) рефлексії; е) зміст навчального предмета.

Аналіз роботи вітчизняних і зарубіжних авторів (В.Беспалько, Б.Блум, М.Кларін, І.Марев, О.Пехота та ін.) з проблем педагогічної технології дозволив виділити найбільш суттєві ознаки, характерні для педагогічної технології: діагностичне цілепокладання, результативність, економічність, алгоритмування, візуалізація.

Діагностичне цілепокладання і результативність, як ознаки педагогічної технології передбачають гарантоване досягнення цілей і ефективності процесу навчання. Економічність виражає якість педагогічної технології, що забезпечує резерв навчального часу, оптимізацію праці викладача і досягнення запланованих результатів навчання в короткі проміжки часу. Наступна група ознак (алгоритмування, проектування, цілісність та управління) відображають різні сторони ідеї відтворення педагогічних технологій. Ознака корекції передбачає можливість постійного оперативного зворотного зв'язку, послідовно орієнтованого на чітко визначені цілі. У цьому значенні ознаки корекції, діагностичного цілепокладання і результативності тісно взаємопов'язані і доповнюють одне одного. Ознака візуалізації торкається питань застосування різної аудіовізуальної й електронно-обчислювальної техніки, а також конструювання і використання різноманітних дидактичних матеріалів і оригінальних наочних посібників.

Використання педагогічних технологій в навчанні дозволяє досягати ефективності навчального процесу і забезпечувати діяльну основу підготовки учнів.

ЗМІСТ

Г.Є.Грибенко. Суб'єктна позиція як основа гуманістичної освіти.....	3
С.В.Міхно. Пізнавальна самостійність студентів: сутність, основні характеристики, структура	8
Н.Ю.Дуднік. Порівняльна характеристика активності у професійному самовихованні студентів I-V курсів педагогічного університету.....	15
О.В.Гладка. Дослідження рівнів сформованості показників готовності майбутніх учителів іноземної мови до особистісно-орієнтованого навчання старшокласників.....	23
Л.Л.Олексієнко. Розвиток креативності майбутнього фахівця за допомогою перетворення навчального матеріалу.....	32
Е.О.Пильнік. Творчі та евристичні здібності студентів.....	37
О.Л.Марачковская. Поведенческая гибкость как условие успешности профессиональных действий менеджера образования.....	44
А.Г.Міняйленко. Формування емоційної гнучкості вчителя в системі методичної роботи школи.....	48
О.О.Гаврилюк. Етапи формування комунікативної культури майбутніх учителів засобами позааудиторної роботи ВНЗ.....	55
І.А.Волощук. Інноваційні форми методичної роботи, як засіб формування професійних вмінь молодого вчителя.....	60
О.Г.Долгова. Формування професійних хормейстерських навичок майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки.....	67
А.В.Мастіпанова. Геометричні декоративні орнаменти методами креслення з використанням комп'ютерних технологій.....	71
Ю.В.Рева. Технологія стратегій та прийомів педагогічної взаємодії як професійна майстерність учителя.....	80
С.О.Смолова. Використання інтерактивних методів навчання у процесі фахової підготовки майбутніх вчителів іноземних мов.....	90
В.В.Ревенко. Інтерактивні технології: дидактичні умови застосування для підготовки майбутніх учителів.....	96
Л.І.Варнацька. Педагогічні умови формування готовності студентів музично-педагогічного факультету до використання комп'ютерних технологій.....	101
І.В.Секрет. Зарубіжні дослідження психолого-педагогічних засад дистанційної освіти.....	107
І.С.Зоренко. Використовування самостійної роботи на заняттях з англійської мови, як засіб підвищення якості знань майбутніх фахівців.....	114

Л.В.Задорожна. Кваліфікаційна робота студентів історичного факультету педагогічного університету: сучасні підходи до виконання.....	120
В.В.Іванова. Формування у студентів готовності до творчої професійної діяльності.....	137
К.О.Делюкіна. Учбові досягнення в самооцінці студентів економічних спеціальностей ВНЗ.....	142
Н.В.Кузьменко. Позааудиторна робота як виховний засіб професійної освіти.....	147
С.О.Смолова. Використання методу проектів під час вивчення німецької мови в процесі фахової підготовки майбутніх педагогів.....	153
А.В.Коньшева. Организация и специфика управления самостоятельной работой по иностранному языку студентов технических специальностей.....	159
С.П.Білоконний. Діагностування рівня готовності студентів до навчально-виховної практики.....	169
О.О.Павленко. Система практичних занять з курсу “гроші та кредит” в вищих навчальних закладах економічного спрямування.....	178
Л.В.Бродська. Технологія та методика викладання економічних дисциплін в процесі підготовки магістрів економічного профілю....	187
В.В.Сізов. Напрямки гуманістичного виховного процесу в системі заочної освіти.....	191
В.В.Іванова. Основи професійної творчості майбутнього вчителя.....	200
М. Бабков. Основні засади естетичного виховання у формуванні особистості студента-юриста.....	205
С.М.Амеліна. Формування культури професійного спілкування як складової професійної культури майбутніх фахівців-аграріїв.....	212
В.В.Сізов. Дистанційне навчання: деякі умови реалізації.....	219
О.О.Лебедюк. Вдосконалення бібліотечно-бібліографічного обслуговування в бібліотеці ВНЗ.....	227
Т.В.Андріанов. Психолого-педагогічні основи управління процесом формування здорового способу життя студентів.....	234
Ю.В.Суббота. Самостійна робота студентів з фізичного виховання.....	238
Р.В.Лашко. Лікувальна педагогіка при неврологічних та психічних захворюваннях дітей.....	244
Г.Б.Штельмах, О.В.Штельмах. Типологія стосунків на курсах підвищення кваліфікації вчителів.....	252

Е.С.Мойсеєнко. Сутність поняття “життєвий досвід” та його основні характеристики.....	256
Р.М.Мойсеєнко. Формування професійно-педагогічної спрямованості майбутнього вчителя як основи його педагогічної культури.....	262
Т.П.Решетнікова, Т.Д.Фурдак. Музичний твір як предмет естетичного аналізу в працях Р. Інгардена.....	272
Л.О.Савченко, Н.І.Зеленкова. Самостійна робота студентів при вивченні педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах.....	281
О.М.Копилова. Моральна культура як основа професійних цінностей майбутнього педагога.....	287
Ю.О.Саунова. Формування екологічної свідомості майбутніх учителів біології: узагальнення результатів дослідження.....	293
С.А.Батрак, В.О.Батрак. Моральний вимір людської сутності з погляду священика.....	307
О.В.Пахомова. Питання реалізації компетентнісного підходу у вищій професійній освіті.....	314
І.А.Кравцова. Педагогічні умови формування мовної культури в учнів 4 класу на уроках мови засобами усної народної творчості.....	320
Я.А.Славська. Еколого-естетичне виховання учнівської молоді у Великобританії.....	327
Н.Є.Федоринова. Гармонізація інтелектуального й емоційного в підвищенні ефективності уроку в сучасній школі.....	331
Л.В. Петько. Духовність. культура. Туристсько-краєзнавча діяльність підлітків.....	338
Л.Р.Шпачук. Наукові основи інтеграції як однієї з тенденцій розвитку сучасної школи.....	344
Д.В.Шиян. Дидактичні умови використання інформаційно-комунікаційних технологій у загальноосвітній школі.....	348
О.В.Ковшар. Формування відповідального ставлення молодших школярів до навчання засобами ігрових технологій.....	354
Л.О.Болічева. Толерантне освітнє середовище як визначальна умова формування толерантної особистості.....	359
І.Г.Лясов. Теоретико-методичні підходи до формування в учнів наукових понять на уроках фізики.....	365
І.А.Кравцова. Критерії добору української народної казки у початковій школі.....	371
І.В.Онищенко. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку в умовах російсько-української двомовності.....	377

І.А.Салата. Теорія аналізу помилок у навчанні іноземної мови.....	383
Г.О.Бондаренко. Функціонально-стилістичний підхід у навчанні мови.....	390
Н.І.Білоконна, О.М.Білоконна. До проблеми екологічного виховання у сучасній школі.....	397
Ю.Стежко. Теоретико-методичний аналіз практики випробувань зі шкільного курсу “Людина і світ”.....	400
О.В.Ковальська. Теоретичні основи формування наукових понять в учнів на уроках культурологічних дисциплін.....	407
В.К. Буряк. Екологічна педагогіка.....	417
О.В.Бугрій. Проектна діяльність на уроках географії.....	422
А.В.Губа. Професійно-педагогічна культура як складова системи підготовки майбутнього менеджера освіти.....	429
О.В. Бугрій. Методологія педагогічних технологій.....	438

Наукове видання

**ПЕДАГОГІКА
ВИЩОЇ ТА СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ**

**Збірник наукових праць
Випуск 20**

Російською та українською мовами

Головний редактор:

В.К.Буряк

Відповідальний за випуск:

заступник головного редактора

Л.В.Кондрашова

Підписано до друку 11.03.2008.

Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Times.

Друк офсетний. Ум.-др.арк. – 26,1. Обл.- вид.арк. – 24,4.

Тираж 500 прим.

Криворізький державний педагогічний університет.

50086 Україна, м. Кривий Ріг, пр. Гагаріна, 54.

Свідоцтво про державну реєстрацію:

Серія КВ № 7500 від 03.07.2003 р.

Друкарня СПД Щербенок С.Г.

50027 Україна, м. Кривий Ріг, вул.Рокосовського, 5.

т.(0564) 922-077.